

A BÍRÓI FÜGGETLENSÉGRŐL A BÍRÓI HATALOMRÓL SZÓLÓ 1869. ÉVI IV. TÖRVÉNYCIKK FÉNYÉBEN¹

SZALMA JÓZSEF

professor emeritus (KRE ÁJK), MTA doktora

A kiegyezést követően (1867) Magyarország visszanyerte az 1849 és 1861 között érvényesülő, osztrák császári pátenssel korlátozott függetlenségét, mégpedig a törvényhozási (jogalkotási) és bírósági hatalom gyakorlása tekintetében. Megerősítvén ezáltal az Országbírói Értekezlet (1861) előzetes határozatait. Ennek egyik fontos, két évvel a kiegyezést követő későbbi folyamánya volt *a magyar, bírói hatalomról szóló 1869. évi IV. törvénycikk meghozatala. E törvénycikket az uralkodó 1869. június 14-én szentesítette.* Így e törvény meghozatalának 150. évfordulójára 2019. június 15-én került sor. A bírói függetlenséget meghirdető első polgári korszakban fogant magyar törvény elfogadása alkalmából, ennek tiszteletére, június 15-e a magyar bíróságok napjává lett.

Rendkívül jelentős törvényről van szó, hiszen alapvetően a magyar jogban *a bíróságokra vonatkozó, a hatályos Alaptörvényben és más törvényekben érvényesülő alapelvek megalapozását, elfogadását* végezte el. Többek között, az *igazságszolgáltatásnak a közigazgatási hatalomtól való elválasztását* (1. paragrafus), *a bíróságok függetlenségének alapelvét* (5, 6. 7) paragrafus.²

E törvény elindítója, spiritus mouverse volt a korabeli magyar *igazságszolgáltatási* és bírósági rendszer átalakításának, azaz a korabeli *magyar igazságszolgáltatás gyökeres reformját* célzó, elvégző, szabályozó *számos törvény* meghozatalának. A modern magyar igazságszolgáltatási rendszer alapjait, az említett, bírói függetlenséget meghirdető törvényt követően, az 1869. évi XXIX.

---

1 Jelen tanulmány alapjául a szerző egy korábbi írása szolgált. SZALMA József: *A bírói függetlenségről a bírói hatalomról szóló 1869. évi IV. törvénycikk apropóján, kitekintve a német, az osztrák és a délszláv államok fejlődésére.* In: MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Szuverenitáskutatás.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2020, 212-224.

2 MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexicon* (II. kötet). Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1899, 88. A *Bírósági szervezet* címszó alatt jelzettek szerint: „A modern jogállamban alkotmányjogi alapelv, hogy sem az államfő, sem a kormány ne bíraskodjanak, hanem az állam külön e célra szervezzen olyan orgánumokat, amelyek elvileg az államhatalmat illető *bíraskodási jogot* gyakorolják. Ezek a szervek pedig nem lehetnek azonosak a végrehajtó hatalom gyakorlásának szerveivel s a *bíraskodásnak elválasztása a végrehajtó hatalom gyakorlásától* olyan lényeges jelenség, mely a *jogállamot* a rendőrállamtól megkülönbözteti (Montesquieu, *De’esprit des lois*, VI. fejezet.)”.

törvénycikk alapozta meg. Ezek után számos törvény szabályozta a bíróságok felépítését és működését.³ Ilyen például az 1871. évi VIII. tc. a bíróságok és a bírósági hivatalnokok felelősségéről; az 1871. évi IX. tc. a bírák áthelyezéséről és nyugdíjaztatását illető eljárásról, az 1974. évi XXIV. tc. a gyakorlati bírói vizsgáról, az 1971. évi XXX. és XXXII. tc. az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről. A bírósági rendszer gyökeres átalakításáról szóló törvények sora közül kiemelhető az 1868. évi LIV. tc. is. E törvény hatálybalépését követően, többek között, a *Kúria* szerepe hármassá, *semmitőszéki, legfelsőbb ítélkezési és jogegység* megteremtését célzó hatásköre van. (E törvény hatályba lépésével megszűnik a korábbi vonatkozó 1723. évi XXIV. és az 1823. évi XXV. tc.). Felállították a *királyi ítélőtáblákat*, először Budapesten és Marosvásárhelyen, majd az 1890. évi XXV. tc. alapján ezek mellett, Győrött, Kassán, Kolozsvárott, Pécsen, Pozsonyban, Szegeden és Temesváron. Az 1871. évi XXXI. tc. alapján állították fel a királyi törvényszékeket, nevezetesen az *első folyamodású bíróságokat* (a királyi *járásbírókat*, a királyi *törvényszékeket*), valamint a különleges bírói hatáskört jelentő *budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéket*, azzal, hogy a törvényszékeket minden megyeszékhelyen és más nagyobb városban szerveztek. E törvény alapján 360 *járásbíró* jött létre. Az 1897. évi XXXII. tc. szabályozta az *esküdtbírók* működését és hatáskörét.

Az anyagi polgári jogot – kódex hiányában – számos hazai parciális, azaz rész-, egyes jogterületre vonatkozó törvény szabályozta. Ezek közül néhányat először még a Széchenyi István nevével fémjelzett ún. liberális törvényhozás (1830-1844) alkotott meg (például a közkereseti társaságokról szóló törvény, a csódtörvény, a kisajátítási törvény), mások pedig csupán később, a kiegyezési időszakot követően léptek hatályba [például a kódexértékű Kereskedelmi társaságokról szóló törvény (1875:XXXVII. tc.), vagy a modernizált családjogi törvények (1894-96, ezek közül pl. az 1894. évi XXXI. tc.-et a házassági jogról)].

Az anyagi modernizált, a régítől⁴ merőben eltérő büntető jogot az ún. Csemegi Kódex, a *büntető perrendtartást* pedig az 1897. évi XXXIV. törvény szabályozta.

A polgári és büntető ügyekre illetékes általános bíróságok mellett létrejönnek a *különös bíróságok*. Ilyen különös bíróság volt a *pénzügyi közigazgási*

---

3 Pl. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006, 87. 96. széljegyzet.

4 A rendi, azaz a korai majd késői középkori jog idején a magyar büntetőjog számos, a modernkori, azaz a polgári korszak jogfelfogása szerint elfogadhatatlan, rendkívüli represszív elemeket tartalmazott, pl. kerékbekötést, csonkítást, többféle halálbüntetést. A halálbüntetés a Magyar Jogi Lexicon tanúsága szerint majd csak (elvbén) 1814-ben szűnt meg. *Márkus* i. m. 204.

bíróságról szóló 1883. évi XLIII. tc.; az 1883. évi XLIII. tc. alapján szabályozott *Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság*, amely az 1949. évi III. tc. alapján szűnt meg; az 1907. évi LXI. törvénycikkkel szabályozott *Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság*; az 1868. évi LIV. törvénycikkkel szabályozott *tőzsdebíróság*.

Végül, a korábbi ún. formális bizonyítékokon, az eljárás írásbeli úton való lefolytatásán és a felek kizárólagos diszpozíciós uralmán alapuló magyar *polgári eljárásjog* helyett, a modernizált, közvetlen bizonyítási elven alapuló, kontradiktórius jellegű, az eljárás folyamatát közvetetten és közvetlenül a bírói kezekbe vett, de a felek kezdeményezését tiszteletben tartó szóbeliségen alapuló polgári peres eljárást (mely tehát érvényesítette szóbeliség elvét, tárgyalási elvet, a közrend keretében a perrel való szabad rendelkezési elvet, stb.) az 1911. évi törvény szabályozta.⁵ A modernizált magyar Pp.-re az osztrák 1895. évi Pp. (Klein) gyakorolt jelentős hatást.⁶ Kitűnő megoldásai alapján nemcsak a magyar (1911), hanem a német polgári peres eljárásra, azaz ennek későbbi (századforduló utáni) reformjára, módosításaira is jelentős hatást fejtett ki. A bíróság a polgári perben csak a kereseti kérelemben igényelt követelésről dönt (*nemo ultra petitem partium*), *kérelemhez kötöttség* elvéhez híven.⁷ Ehhez fűződik továbbá a polgári peres eljárásban a bíró *szabad mérlegelésének* elve.⁸ A szabad mérlegelés elve elsősorban a ténymegállapításra vonatkozik. De a polgári perben a szabad mérlegelés nem határtalan, mivel a bíróság a felek által eléje tárt és ennek alapján felvett bizonyítékok alapján állapítja meg a tényállást. A kérelemhez kötöttség pedig a felperes által benyújtott jogkérdés-

---

5 Ld. pl. KENGYELI i. m. 58. (Ld. az 1911. évi polgári perrendtartásról szóló törvényről szóló fejezetet. E magyar törvényre az 1905. évi osztrák Pp. jelentős hatást gyakorolt).

6 Ld. KLEIN, Franz Joseph: *Pro futuro*. Betrachtungen über Probleme der Civilprozeßreform in Österreich. *Juristische Blätter*, 1891. Klein elégedetlen volt a korabeli osztrák polgári perrendtartással. Az 1895. évi osztrák Pp. megalkotásánál Klein figyelemmel volt a német 1877. évi reformált Pp.-re, amely francia hatást mutatott.

7 Ld. pl. *Zivilprozessordnung, Gesetz v. 1.8.1895 über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten*. In: STUMMVOLL, Heinrich (szerk.): *Kodex des österreichisches Rechts, Zivilgerichtliches Verfahren 2012/13*. Wien, Lexis-Nexis, 2013, 141., 405. paragrafus: A bíróságnak nincs felhatalmazása arra, hogy az egyik félnek olyan jogosultságot ítéljen meg, amelynek irányában nincs kereseti kérelem. Ez különösképpen vonatkozik a (jogi) gyümölcsökre, kamatokra és egyéb mellékkötelezettségre.

8 A német Pp. 3. paragrafusának perérték megállapítására vonatkozó rendelkezése szerint a bíró a (hatáskör szempontjából fontos) perértéket szabad belátása szerint állapítja meg, de eközben figyelembe veszi az erre vonatkozó bizonyítási javaslatokat, valamint a szakértői véleményt. (Ld. *Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1877, zuletzt geändert durch Art. 1 EG-Vollstreckungstitel, Durchführungsgesetz vom 18.8. 2005, BGBl. I. S. 2477*. In: HEINZ, Thomas – PUTZO, Hans: *Zivilprozessordnung* (27. neubearbeitete Auflage). München, Verlag C. H. Beck 2005, 29.

hez kapcsolódik. Fűzzük hozzá, hogy a 2018-ban kihirdetést nyert reformált magyar Pp. is tartja magát ehhez a klasszikus, általánosan elfogadott elvhez, a kérelemhez kötöttséghez. Ugyanakkor az is kiemelhető, hogy a 2014-ben hatályba léptetett új Ptk. ettől az elvtől a kártérítési perekben eltér, mert lehetővé teszi azt, hogy e perekben a bíróságot nem kötelezi a kérelemhez kötöttség elve. Tehát adott esetben, akár a kereseti kérelmen túlmenően is, hivatalból (ex offo) eljárhat. A klasszikus perjogi elmélet értelmében a kártérítési perekben a kérelemhez kötöttség azt jelenti, hogy amennyiben az adott tényállásból vagyoni és nemvagyoni (személyiségi jogsérelemből fakadó) kár is következett, de a felperes keresetében csak az vagyoni (anyagi) kár térítését követelte, a bíróság 'hivatalból' nem ítélni meg a nemvagyoni kártérítést is. Ettől eltérően, az új Ptk., úgy tűnik, közelebbről nem szabja meg azt, hogy mikor és milyen feltétellel térhet el a kérelemhez kötöttségtől. Az officialitás a büntető és nem a polgári eljárásjog sajátossága.

A XIX. század második felében a magyar anyagi és eljárási jog modernizációja jelentősen hozzájárult a bírói függetlenséghez, mert megteremtődött e függetlenség egyik fontos előfeltétele az, hogy bíróságnak csupán a jogvitára vonatkozóan megállapított releváns tényálláshoz és az erre alkalmazandó joghoz, azaz a törvényhez való kötöttsége áll fenn.

1. A bírói hatalom függetlenségének fejlődéséről

A bírói (bírói hatalom) függetlenségének kérdése szoros összefüggésben áll a *hatalomági megoszláshoz*. A hatalomági megoszlás klasszikus doktrínája szerint egymástól független a törvényalkotói, végrehajtói (állam- és közigazgatási), valamint a bírói hatalomgyakorlás. Olyan értelemben, hogy a jogalkotó kizárólag a jogalkotásra, a közigazgatás csupán a meghozott törvények érvényesítése feltételeinek megteremtésére, a bíróság pedig csak a megalkotott törvények alkalmazására illetékes. A *hatalomágak 'keveredésnek'* jelensége a modern polgári korban fogant általánosan elismert doktrínája értelmében akkor áll fenn, ha az egyes hatalmi ágak ideiglenesen vagy tartósan, az illető ágazatnak tulajdonított eredeti funkciót, hatáskört, más hatalomág részben vagy teljes egészében átveszi, vagy abba 'behatol'.

A magyar jogforrási jogfejlődésben – tendenciálisan szemlélve – voltak sajátosságok, de ezek más országokban is tapasztalhatóak. Így az *abszolút monarchiák* idején a király kezében volt a legfőbb hatalom, azaz együtt a törvényhozási és ítélkezési és végrehajtási hatalom. Igaz, hogy ebben a fejlődési szakaszban a királyi dekrétumokat némileg korlátozta a szokásjog. Az abszolút hatalom később, a polgári korszakban is előfordult. Így például 1849 és 1861

között az osztrák császár pátensekkel kormányzott a monarchia teljes területén, ideiglenesen megszüntetve az önálló magyar országgyűlést és törvényhozást. Mind a rendi korszakban, mind a polgári korszak jelzett szakaszában a három hatalmi ág végső soron a király (utóbb a császár) kezében összpontosult, ő volt ugyanis egyszemélyben a jogalkotó, a legfőbb államigazgatási (végrehajtói) és jogalkalmazási hatalom. A magyar jogfejlődés során azonban igen korán megmutatkozott a királyi hatalom korlátozásának eszméje és szabályozása (1222-ben az Aranybullába foglalt nemesek ellenállási joga által). Mai nézőpontból az abszolút hatalom korlátozása és az alkotmányosság (a rendi korszakban az ún. történelmi alkotmány) betartása a magyar jogfejlődést, úgy mint tendencia, törekvés, mindig is jellemezte.

A *relatív monarchia* tendenciális jellemzője az, hogy a királyi abszolút hatalom helyett az egyes hatalmi ágakat fokozatosan átveszi más szerv, és így elkülönül a jogalkotói, végrehajtói és a jogalkalmazói hatáskör. A magyar jogfejlődésben erre a Diéta Országgyűléssé való átalakulásának idejében, a Széchenyi István által fémjelzett törvényhozási szakaszban kerül sor (1830-1844).

A magyar jogfejlődésre továbbá jellemző az, hogy voltak olyan rövidebb vagy hosszabb ideig tartó szakaszok, amikor a törvény mellett jogforrásként az egyes jogvitáktól függetlenül, a jogegység biztosításán túlmenő, általános, legfelsőbb bírósági (kúriai) állásfoglalások fontos szerepet játszottak. Ez a '*bírói*' jogforrási rendszer (*precedenciális jog*) csak akkor érvényesült, ha az adott jogviszonyt (magyar) jogszabály nem szabályozta. A polgári jog egyes területein a XIX. század első felében hatályba léptek egyes résztörvények, mint például még a Széchenyi aktív politikai időszakára eső időszakban a kisajátítási törvény, a közkereseti társágokról szóló törvény, a csődtörvény, majd a XIX. század második felében, a kiegyezés után a 1875. évi kereskedelmi törvény, a polgári házasságról szóló 1894. évi törvény, stb. Ugyancsak jelentős törvény volt a modern szellemben megalkotott 1911. évi polgári perrendtartás. Folyamatosan jöttek létre a XIX. század második felében a részkódexek tervezetei (kötelmi jog, dologi jog, családi jog, öröklési jog), majd a XX. század elejétől (1900-tól) a teljes kódex-tervezetek, beleértve az 1928. évi, a polgári jog összes ágát átfogó, egyébként európai szintű Magánjogi Törvényjavaslatot.

1849-ben császári pátenssel az egész ország területére nézve bevezetésre kerül az osztrák Általános Ptk. (1811), majd az Országbírói Értekezlet (1861) igyekezett a régi magyar jog szellemében ellensúlyt létrehozni az idegen osztrákjog uralmának visszaszorítása érdekében. Igaz, az Értekezlet által megalkotott joganyag (az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok) nem érintik az 1855. évi osztrák telekkönyvi rendtartás szabályait, az új magyar vonatkozó törvény hatályba lépéséig, amire a telekkönyvi jogra vonatkozóan is a XIX.

század hetvenes éveiben kerül sor. Hozzá fűzhető, hogy a magyar rendi jogfejlődés szakaszában az ingatlannyilvántartást, az ún. hiteles helyek gyakorolták.

A korabeli, különösképpen a polgári korszakban kialakult magyar felsőbbíró-sági joganyag a törvénnyel nem szabályozott jogviszonyok tekintetében kreatív, *jogfejlesztő*, európai szintű volt, a későbbi törvényi jogszabályok megalkotására (pl. az 1928. évi Mtj.-re) rendkívüli és pozitív hatást gyakorolt. Talán azért is, hogy a kúriai álláspontok az Mtj. közvetítése által az alsófokú bíróságok gyakorlatára jelentős hatást gyakorolt. A korabeli (XX. század 3-4. évtizede) bírói gyakorlat ugyanis nemcsak előfordulóan hivatkozott az Mtj. szabályaira, úgymint jogszabályokra, habár ez csupán országgyűlési tárgyalást nyert, de hatályba nem lépett. Azokat a jogviszonyokat illetően, amelyek törvényi szabályozást nyertek, a kúriai gyakorlat *jogértelmezési* úton fejlesztette tovább.

A történeti értelemben vett, immáron nem hatályos jogforrásokat illetően, különös helyet foglal el Werbőczy István Tripartituma (1514-1517) alapvetően a magyar szokásjog (Sittenrecht, costume) szisztematizált szabályrendszere. Szabályozási tárgya szerint e kódex teljes, mert felöleli a köz- és magánjogot. Jogszabályainak típusa szerint hármassal, ugyanis kombinációját képezi: a) a valamikori királytűkröknek, tehát a dekretális, törvényi jognak, b) az egyházjog közjogi vonatkozásainak, vagy másszóval, az ún. erkölcsi normáknak (pl. Aquinói Szt. Tamásnak tulajdonított szentenciája révén – ne tegyél másnak olyat, amit magadnak sem kívánsz), és c) a szokásjognak. A törvény és a szokás konkurenciája esetében (tehát amennyiben a szokás ellentétes a törvénnyel), főszabályként előnyt adott (a korabeli hasonló európai középkori kódexekkel megegyezően) a vonatkozó szokásnak. Oly módon, hogy az utóbbi 'lerontja' a törvényt. Werbőczy kodifikációja tartalmazza a jognak felosztását is, mint a) a köz- (ius publicum) és magánjogra (ius privatum), b) az ember alkotta (változó) jogra és a természetjogra, azaz az 'isten jogra' (divinae juris) mint 'változatlan jogra' nézve. Ebben a felosztási rendszerben – kétségtelenül eredeti vonásai mellett – e magyar kódex római jogi hatásokat mutat. Werbőczy kódexében megszabja a bírói függetlenség követelményét is. A bíró csak az lehet, aki megfelelő képzettséggel, jogvégzettséggel rendelkezett, beleértve azt is, hogy a hazai jog ismeretét illetően megfelelő tanúsítványa volt. Werbőczy a bírótól a jogalkalmazás során megköveteli a pártatlanságot, a bíró személyiségével kapcsolatosan pedig a feddhetetlenséget. E követelmények tekintetében Werbőczy kódexe szinte 'anticipálta' az 1869. évi IV. törvény vonatkozó rendelkezéseit.

2. A bírói függetlenség és a jogszabályokhoz kötöttség a modern magyar és a külföldi jogban

A modern, polgári korszakban kialakult európai és magyar jogelméletben a bírói függetlenség azt jelenti, hogy *kizárt* a jogalkalmazás során a bíró 'kívülről' (hatóságtól) történő *utasítása*, a bíróságot az általa megállapított tényállásra nézve az *előzetesen megalkotott törvényi jogszabály kötelezi*.

A magyar történeti *precedensjogban* ez hasonlóképpen volt, azzal a különbséggel, hogy a bírót az előzetesen, hasonló jogesetben meghozott legfelsőbb bírósági állásfoglalás értelemszerűen kötelezte. Maga a precedens pedig méltányosságon alapult.

A precedensjogtól megkülönböztethető a Legfelsőbb Bíróságnak, újabban pedig a Kúriának, jogegységet szolgáló, a hatályos *magyar* Alaptörvény és bíróságokra vonatkozó törvények értelmében, alsó fokú bíróságokat *kötelező jogegységi álláspontjától*. Ez utóbbi ugyanis nem 'precedens', bírói jogalkotást jelentő, törvény mellett 'felbukkanó' különálló, 'párhuzamos' jogforrás, hanem a hatályos törvények helyes és egységes jogszolgáltatást szolgáló, alapvetően a *törvények értelmezését* jelentő álláspontok sora.⁹ Vannak ugyan a kortárs magyar jogelméletben olyan álláspontok is, amelyek szerint az alsófokú bíróságokat kötelező, általános jellegű kúriai elvi állásfoglalások és jogegységi határozatok jogi természetük szerint precedensnek, azaz a törvény 'melletti' külön jogforrást képező álláspontoknak minősíthetők.

A *francia* jogban – a polgári korszakban bevezetett strict hatalomági elválasztás eredményeképpen – a Legfelsőbb Bíróság (Cour de cassation) szerepe tisztán kasszációs, semmitőszéki jellegű, az alsóbb fokú bíróságok kötelesek újra tárgyalni a Legfelsőbb Bíróság által törvényellenesnek minősített, megsemmisített határozatot. Közben a legfelsőbb bíróság csupán azokról az esetekről tárgyal, amelyek hozzá, egyedi perorvoslattal érkeztek be. Jogorvoslati folyamodvány nélkül a Legfelsőbb Bíróság nem tárgyal, nem hoz elvi állásfoglalásokat. Lévén, hogy a francia jogfelfogás szerint a törvény mindent 'megmond', nem kell hozzá külön jogforrásként szereplő bíróságtól eredő önálló jogforrási 'toldalék'. A bíróságnak nem az a dolga, hogy jogot alkosson, ezt a törvényhozó végzi el, hanem az, hogy a törvényhozó által megfogalmazott jogot alkalmazza. Mégis, a francia jogban a Legfelsőbb Bíróság

---

9 Vö.: KENGYEL i. m. 96. A szerző utal arra, hogy az 1997. évi bírósági szervezeti törvény, a korábbi *elvi irányítás* helyett, bevezeti a *jogegységi* eljárást (Bsz. 27-33. paragrafus). Ennek keretében az LB jogegységi határozatokat hoz és *elvi bírósági határozatokat* tesz közzé, mégpedig a *joggyakorlat továbbfejlesztése* és az *egységes bírósági gyakorlat biztosítása* céljából.

egyres esetekben meghozott ítéletei jelentősen hozzá járultak és járulnak, az alsó fokú bíróságok jogalkalmazása során, azonos tényállású esetekben, a helyes jogértelmezéshez.

Elvben így van, azaz hasonlóképpen van ez a *német* jogban is. A német jogban ugyanis a Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof) – egyedi esetekben – jogkérdésekről hoz (semmitő jellegű) döntést az eléje tárt, konkrét, rendkívüli (felülvizsgálati) perorvoslattal kapcsolatos esetekben.¹⁰ A bíróságok eljárását, hatáskörét és szervezetét, beleértve a Legfelsőbb Bíróságot, elsőként az 1877. január 27. Bírósági szervezetről szóló törvény (Ld. Einföhrungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz), valamint az 1877. január 30-i Polgári perrendtartásról szóló törvény (ZPO – Zivilprozessordnung) szabályozta. Az utóbbi kezdetben a francia polgári eljárásjog (1850) hatását (amint ez a Hannoveri regionális jogban recipiálva volt), ám későbbi, századfordulói reformja során, az osztrák 1895. évi (Klein által megalkotott) ZPO (viszont-) hatását mutatta fel. Klein ugyanis elhárította eredeti német példaképének azon hátrányait, melyek a felek szabad rendelkezésének túlmértékű kiterjesztésében nyilvánultak meg, ezeket leszűkítvén.¹¹ A legutoljára 2005-ben jelentősen módosított 1877. január 30-ai ZPO (Zivilprozessordnung),¹² a Legfelsőbb Bíróság jogértelmezési és jogegységesítési funkcióján, hatáskörén nem változtatott, ugyanis a német Legfelsőbb Bírósághoz való fordulás a ZPO 543., 566. paragrafusainak értelmében csupán a felülvizsgálati eljárásban lehetséges (Zulassungsrevision), mégpedig a *jog alapvető jelentésével* vagy *továbbfejlesztésével*, továbbá a *jogegység biztosításával* kapcsolatban.¹³

Artur Nikisch egyike az anno megosztott (angol, francia, avagy netán a szovjet Besatzungszonen), különböző, egymástól eltérő felülvizsgálati jogforrásrendszerek kitűnő ismerőinek, egyébként korábban – Németország egyik legjelesebb polgári eljárásjogásza szerint – ilyen (megosztott joghatósági) körülmények közepette a Legfelsőbb Bíróságnak feladata az, hogy az előtte felülvizsgálati eljárásban megtámadott másodfokú bírósági állásfoglalás tekintetében a jogkérdésre (ZPO, 549. paragrafus) szorítkozzon és csak kivételesen térjen ki

---

10 GVG (Gerichtsverfassungsgesetz), Bundesgerichtshof, 132, 133. paragrafusok, Id. pl. HEINZ–PUTZO i. m. 1425-1426.

11 RECHBERGER, Walter H.–SIMOTTA, Daphne Ariane: *Zivilprozessrecht* (Erkenntnisverfahren, 6. Auflage). Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2003, 2. 3. sz. széljegyzet.

12 GOTTWALD, Peter (szerk.): *ZPO – Zivilprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Rechtspflegegesetz, Kostenrecht, EuGVO* (44. Auflage). München, Deutsche Taschenbuch Verlag, 2008, 313., 373.

13 GOTTWALD i. m. XI.

a tényálláskérdésre.¹⁴ A Nikisch által ismertetett felülvizsgálati eljárásjog (a magyar eljárásjogban is régtől jól ismert tétel) szerint a jogalkalmazás során a Legfelsőbb Bíróság független a parlamenti, és kormányzati utasítástól, és a bírót csupán a jogesetet megelőzően meghozott törvény kötelezi.¹⁵

A német ZPO 573-591. paragrafusai szerint a Legfelsőbb Bíróságnál egyedi esetben kezdeményezhető a semmisségi, a perújrafelvételi és előző helyzet helyreállítására irányuló kérelem, amely jogerős bírói döntést támadhat meg. A Legfelsőbb Bíróság megsemmisítheti a megtámadott jogerős döntést, és újratárgyalás végett, ugyanannak a bíróságnak adja át az ügyet, mely a jogerős döntést meghozta.¹⁶

A német ZPO 286. paragrafusa szabályozza a bíróságnak a *bizonyítékok szabad mérlegelésének, értékelésének elvét* (Beweiswürdigung). Eszerint (1) a bíróság, figyelemmel a percselekmények teljes tartalmára és a bizonyítékok felvételére, *szabad meggyőződése szerint határoz arról, hogy egy tényállítást igaznak vagy hamisnak tart-e.* (2) A törvényi bizonyítási jogszabályokhoz a bíróság e törvény által megszabott esetekben van kötve. A kommentárium szerint a tényállítás bizonyított, ha a felvett bizonyítékok alapján a bíróság *meggyőződött* arról, hogy az valós, azaz *igaz*. Ez azonban nem abszolút, mert nem zárja ki az ellenkezőt. A joggyakorlat kialakította a bizonyítottság különböző fokait, mint pl. a valószínűséget, vagy ennek magas fokát, kivételesen, ha a polgári perben szükséges az abszolút igazság kiderítése, ehhez a bíróságot az officialitás elve (Untersuchungsgrundsatz – nyomozási elv) segíti. Rendszerint a bizonyítottsághoz elegendő a bíróság meggyőződése arról, hogy egy tényállítás igaz, azaz magas szintűen valószínű. A német bírói gyakorlatban azonban ez korántsem egyszerű, mert a bíróságnak meg kell indokolnia miért tartotta hitelesnek és valónak az egyik tanú vallomását, a másik tanúét miért nem, vagy egyik szakértői véleményt miért fogadta el, a másikat pedig miért nem. Különösképpen az orvosi műhibákkal kapcsolatos szakértői véleményeket, a betegjogokra tekintettel, a bíróság kritikus gondossággal kell, hogy figyelembe vegye.¹⁷

---

14 NIKISCH, Artur: *Zivilprozessrecht*. Tübingen, JCB Mohr, 1952, 494. par. 125 (Rechts- und Tatfrage).

15 LENT, Friedrich–JAUERNIG, Ottmar: *Zivilprozessrecht* (dreizehnte Auflage). München–Berlin, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1966, 23. 1. a): A bírói függetlenség a hatalomági megosztásból következik.

16 GOTTWALD, Peter: *Vorwort*. In: ZPO – Zivilprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Rechtspflegegesetz, Kostenrecht, EuGVO (44. Auflage). München, Deutsche Taschenbuch Verlag, 2008, 146-151.

17 HEINZ–PUTZO i. m. 448.

Hogy a Legfelsőbb Bíróságnak elsősorban jogértelmezési, és jogegységesítési, előfordulóan azonban jogfejlesztési szerepköre is van, hasonlóképpen van az osztrák jogban is.¹⁸ Az osztrák polgári perrendtartásról szóló [időközben többször módosított törvény (Zivilprozessordnung, vom 1.8. 1895, pl. Bundesgesetzblatt I 2004/128)]¹⁹ 502. paragrafusának (1) bekezdése szerint a másodfokú ítélet ellenében a felülvizsgálati eljárás (a Legfelsőbb Bíróságon) csak akkor igényelhető, kezdeményezhető, ha az ítélet meghozatala jogkérdéstől függ és az eljárás szükséges valamely olyan anyagi jogi vagy eljárásjogi vitás kérdés megoldása céljából, amely a *jogegység, jobbiztonság vagy jogfejlesztés* szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír, különösképpen akkor, ha a másodfokú bíróság álláspontja eltér a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatától, vagy amennyiben ilyen joggyakorlat hiányzik, avagy ugyan van, de nem egységes.²⁰ A Legfelsőbb Bíróság tehát egy vitás jogkérdés rendkívüli perorvoslat, felülvizsgálati kérelem (Revision) útján benyújtott igény eldöntésével foglalkozik, azzal, hogy ő az alsó, azaz másodfokú bíróságok által megállapított tényálláshoz kötve van. A Legfelsőbb Bíróság hatáskörébe ezek szerint a jogegység, a jobbiztonság megőrzése és a jogfejlődés meghatározása tartozik („Leitfunktion.”),²¹ illetőleg hozzá, főként jogkérdések kapcsán lehet folyamodni. Tehát a Legfelsőbb

18 Az osztrák polgári perrendtartás, pontosabban igazságszolgáltatási jogszabályok első reformját Mária Terézia uralkodása idejében indítványozták, de meghozatalára majd csak halála után került sor (1781. évi Általános bírói eljárás – *Allgemeine Gerichtsordnung* – által). Ezt követően, 1796-ban. új törvény meghozatalára kerül sor, amely az előzőtől kevésbé különbözött, azzal a tervvel, hogy Nyugat Galíciában és Bukovinában nyerjen alkalmazást (*Westgalizische Gerichtsordnung*). E törvények meghozatalának történetéről, ld. CANSTEIN, Raban Freiherr von: *Lehrbuch der Geschichte und Theorie des Oesterreichischen Civilprozessrechtes* (I. Band). Berlin, Carl Heymann's Verlag, 1880, 163.

19 Gesetz vom 1. August 1895. über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Streitigkeiten – Zivilprozessordnung – ZPO, BGBl 1895/113, zuletzt verändert, BGBl. I 2006/7, BGBl I 2009/30, *zuletzt novelliert*, BGBl (*Bundesgesetzblatt*) I 2013 (VfGH). Ld. e törvény megalkotójának XIX. századvégi munkáját: KLEIN, Franz: *Vorlesungen über die Praxis des Zivilprozesses*. Wien, Manz, 1900.

20 MAYR, Peter– BROLL, Hans: *Zivilverfahrensrecht* (6. Aktualisierte Auflage) Wien, Verlag Österreich, 2007, ZPO, Revision, 127.; DORALT, Werner (szerk.), bearbeitet von STUMVOLL, Heinrich: *Kodex des österreichisches Rechts, Zivilgerichtliches Verfahren*, 2012/13, Wien, Lexis Nexis, 2012, ZPO, Revision, Par. 502, (1) bekezdés, 157.

21 Ld. Walter H. *Rechberger*, Daphne Ariane *Simotta*, *Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren*, 6. Auflage, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2003, 472. oldal; Georg E. *Kodek*, Peter G. *Mayr*, *Zivilprozessrecht*, 2. Auflage, facultas.wuf, Wien, 2013, 84-86. oldal, 142. széljegyzet; Walzel von *Wiesentreu*, *Der Bundesstaat und die ordentliche Zivil- und Strafergerichtsbarkeit – Rechtshistorische, verfassungsdogmatische und rechtspolitische Aspekte*, in: Schambeck (Hrsg), *Bundesstaat und Bundesrat in Österreich*, Wien, 1997, S. 104.

Bíróságnak nincsenek egyes konkrét esetektől független, általános, alsófokú bíróságokra kötelező állásfoglalásai. Mégis, van, ugyan egyes esetekből eredő, jogfejlesztést, vagy helyes jogértelmezést jelentő gyakorlata.

Egyébként az osztrák polgári eljárás jogban az Alaptörvény (Art. 87 B-VG/ Bundesverfassungsgesetz, BGBl 1930/I) szavatolja a bíróság függetlenségét, tárgyilagosságát és konkrét esetben valamely fél irányában történő elfogultságának tilalmát, azaz pártatlanságát.²² A B-VG 94. szakasza szerint a bíróság a *közigazgatás minden instanciájától el van választva*. Ez azt jelenti, hogy a bírósági és közigazgatási szervek közötti jogorvoslati út kizárt, de ez nem akadályozza meg a *közigazgatási végzések anyagi jogi kontrollját* a független bíróságok által.²³

Más országokban, például a *volt II. Jugoszláviában, majd utódállamaiban*, Szerbiában, Horvátországban, Szlovéniában, Montenegróban, Bosznia-Hecegovinában, Macedóniában előfordult vagy előfordul az a jogforrási (alkotmányjogi) szabályozás, amely szerint a Legfelsőbb Bíróságnak nem konkrét jogesetre vonatkozó elvi állásfoglalása a későbbi hasonló jogesetekben csupán „ajánlási jellegű”, azaz érvelésével gyakorolt hatást az alsó fokú bíróságokra, tehát rájuk nézve nem volt strictu sensu kötelező jellegű.²⁴ (Igaz, a joggyakorlatban

22 Ld. Walter H. *Rechberger*, Daphne Ariane *Simotta*, Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren, 6. Auflage, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2003, 19. oldal, 50. széljegyzet.

23 Ld. Walter H. *Rechberger*, Daphne Ariane *Simotta*, Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren, 6. Auflage, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2003, 12-13. oldal, 27. széljegyzet. Ld. a további vonatkozó jogirodalmat: *Hellbling*, Die Trennung der Justiz von der Verwaltung in historischer Schau, Juristische Blätter, 1948, 610 oldal; *Schima*, Wandlungen in der Beziehung von Justiz und Verwaltung, österreichische Juristen Zeitung, 1955, 522. oldal; *Mayer*, Funktion und Grenzen der Gerichtsbarkeit im Rechtsstaat, 11. ÖJT (Österreichische Juristentag), 1991 I/1; *Novak*, Zivilprozess und Gewaltentrennung, Festschrift für Jellinek, Wien, 2002, 199. stb.

24 *Horvátországra*, azaz a Horvát Legfelsőbb Bíróságra nézve: TRIVA Siniša: *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb, Narodne Novine, 1980. 91-93.: „Egyéb feladatok mellett, a (Horvát) Legfelsőbb Bíróság, általános ülés keretében, elvi és jogi állásfoglalást fogad el, a törvények egységes alkalmazása céljából. A HLB jogi állásfoglalása kötelezi a Legfelsőbb Bíróság összes tanácsát és megváltoztatása csak a LB általános ülésén lehetséges. (Nota bene, tehát az elvi álláspontok az LB tanácsaira nézve kötelezőek). Triva megállapítja, hogy a korabeli jogszabályok értelmében a volt Jugoszlávia tagköztársaságai és tartományai (Kosзовó, Vajdaság) legfelsőbb bíróságai elvi állásfoglalásokat csak az akkori köztársasági és tartományi törvények kapcsán hozhattak, a korabeli Szövetségi Legfelsőbb Bíróság pedig elvi állásfoglalást csak a szövetségi törvényekre nézve alakíthatott ki. A horvát eljárási jogi irodalomban a szövetségi polgári eljárásjogi törvény Kommentárját és értelmezését: ZUGLIA, Srećko: *Građanski parnični postupak FNRJ (A JSZK polgári eljárásjoga)*. Zágráb, 1956.; ZUGLIA, Srećko – TRIVA, Siniša: *Komentar Zakona o parničnom postupku, sa objašnjenjima i sudskim odlukama (A Pp. Kommentárja, bírói gyakorlattal I–II. kötet)*.

az alsófokú bíróságok a legfelsőbb bíróságok konkrét esettől független, egy

Zágráb, 1957.; BAZALA, Branko: *Zakon o parničnom postupku sa objašnjenjima i sudskim odlukama (a Pp magyarázata és gyakorlata)*. Zágráb, 1969.; TRIVA, S.–BJELAJEC–DIKA M.: *Građansko parbeno procesno pravo (Polgári peres eljárás)*. Zágráb, 1986.; DIKA, Mihailo: Potreba donošenja saveznog zakona o izvanparničnom postupku i ujednačavanje republičkog i pokrajinskog zakonodavstva (A perenkívüli eljárásról szóló szövetségi törvény meghozatalának szüksége a köztársasági és tartományi törvények egységesítés céljából). *Pravni život*, 1990/1. A Pp első jelentős szlovén kommentárját illetően: JUHART, Jože: *Zakon o pravdnem postupku s pojasnili (A Pp. és kommentárja)*. Zágráb, 1969. A szlovén szerzők közül jelentős még: LUKIĆ, Wedam – POLAJNER–Pavčnik, Ada: *Nepravdni postupak (zakon sa komentarjem) (polgári perrendtartás, törvény és ennek értelmezése)*. Ljubljana, 1990.; UDE, Lojze: *Civilno procesno pravo (Polgári eljárásjog)*. Ljubljana, 2002. A korabeli (a XX. sz. nyolcvanas éveiben) Szerbiára nézve: POZNIĆ Borivoje: *Građansko procesno pravo*. Beograd, Savremena Administracija, 1978, 95., 142-143. széljegyzet; Uo. 10. kiadás, 1987, 101. 142-143. széljegyzet. Borislav Građanski, anno, az Újvidéki Egyetem Jogi Karának egyetemi docense, a XX. sz. hatvanas éveiben megírt jegyzetében utal arra, hogy a Legfelsőbb Bíróságok hatáskörébe nemcsak a jogorvoslatok mentén meghozandó határozatok kialakítása, hanem jogszabály hiányában az I. VH előtti jogszabályok alkalmazásának adaptálása, valamint a jogegység és a törvényesség biztosítása céljából, nemcsak egyes jogesetek eldöntése, hanem elvi álláspontok kialakítása is, amelyeket a legfelsőbb bíróságok általános vagy osztályülései hoznak meg. GRAĐANSKI, Borislav: *Građansko procesno pravo (polgári eljárásjog), sveska I, Predavanja u 1962-63. školskoj godini (I. füzet, Jegyzetek az 1962-63. évi előadásokhoz)*. Novi Sad (Újvidék), Izdanje studenata Pravnog fakulteta, 1962, 115-116. A hatályos szerb polgári perrendtartásról szóló törvény. SZK. *Hivatalos Lapja*, 2014/55, 180-181. szakaszainak értelmében, amennyiben az elsőfokú eljárás során, több jogeset kapcsán felmerülő jogkérdésről állásfoglalás szükségesnek mutatkozik, az elsőfokú bíróság vagy hivatalból, vagy a felek indítványára, a *Legfelsőbb Kasszációs Bírósághoz* fodulhat, a vitás jogi kérdés megoldása céljából. ALEKSIĆ, Nikola–JEVTIĆ, Nenad: *Zakon o parničnom postupku, sa najavljenim izmenama i dopunama, komentarima i sudskom praksom (Polgári peres eljárásról szóló törvény, kommentárja és gyakorlata)*, Smederevo (valamikor, történelmi Szendrő), 2014, 88. A hatályos bíróságok szervezéséről szóló szerb törvény (Zakon o uređenju sudova). SZK *Hivatalos Közlönye*, 2008/116, korábban: 2001/63, 2002/42, 2004/29, 2005/101) 41. szakasza szerint a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság, többek között, általános ülésén, *elvi állásfoglalásokat* hoz meg. POZNIĆ, Borivoje–RAKIĆ–VODINELIĆ, Vesna: *Građansko procesno pravo (Polgári eljárásjog)*. Beograd, Savremena Administracija, 2010, 52. Továbbá: POZNIĆ, Borivoje *Komentar Zakona o parničnom postupku (Az 1976. évi Pp. kommentárja, későbbi változásaival és kiegészítéseivel)*. Belgrád, Službeni Glasnik, 2009. E kötet recenzense, Miodrag Orlić megállapította, hogy a törvények változnak, az eszmék nem évülnek el (Előszó. i. m. XXIV-XXV.). Hozzá fűzi, hogy a szerző (Poznić) terjedelmes kommentárjában (1200 oldal) kivételesnek, kiemelkedőnek tartható Szerbiában, mivel alapos elemzés alapján vette figyelembe nemcsak a szerbiai, hanem a nemzetközi, azaz komparatív jogirodalmat is, figyelemmel a bírói gyakorlatra. Orlić méltatásában kiemeli, hogy Poznić mélyen szántóan, alapos elemzését végezte el az adott jogintézménynek, mind a külföldi (mj.: főként német és olasz), mind a hazai (volt jugoszláviai és szerbiai) jogirodalom és praxis szemszögéből. Ebben ld., a legfelsőbb bíróságokhoz benyújtandó

meghatározott jogintézmény alkalmazásával kapcsolatos elvi állásfoglalását általában tiszteletben tartották). Ezekben az országokban, annak alátámasztásául, hogy a Legfelsőbb Bíróság elvi állásfoglalása az alsófokú bíróságokra nézve nem kötelező, hanem érveinek mentén, instruktív jellegű, *iura novit curia* vélelmére alapul, úgymond mind az alsófokú bíróságokat, mind az Legfelső Bíróságot a jogszabályok egyformán kötelezik. Másszóval, az alsófokú bíróságokat a törvény és nem a legfelsőbb bírósági 'utasítás' kötelezi. Ez persze, ezekben az országokban nem azt jelenti, hogy az alsófokú bíróság jogorvoslatok mentén, a kasszációs eljárásban a mulasztott perceselexmények megismétlésére, vagy egyéb eljárásjogi cselekményre nem kötelezhetőek (voltak). A Legfelsőbb Bíróság 'utasításszerű' kizárása a törvényen alapuló jogi álláspontra vonatkozott. Ám ez semmiképpen nem jelenti a Legfelsőbb Bíróság más jogi álláspontjának alátámasztásául szolgáló érvelés mellőzését.

A Trianon utáni, ún. 'királyi', eleinte Szerb-Horvát-Szlovén (parlamenttel rendelkező relatív monarchiában), majd a Karagyorgyevics szerb dinasztia által uralt parlament nélküli abszolút monarchia jellegét viselő Jugoszláv Királyságban (1929-től) az adott ország törvényei hiányában a régi (korábbi) jogszabályok alkalmazását engedélyezte, amelyek ezen ország létrehozatala előtt az illető területen hatályban voltak. Ez azonban korántsem volt olyan 'liberális', mint ahogyan az első szempillantásra tűnik, hiszen ezen I. Jugoszlávia idején hatalmas 'népvándorlást' idéztek elő a nagybirtokok korlátozását, kisajátítását és a 'fölös' mezőgazdasági telkek ún. dobrovoljacok, vagyis önkéntesek tömeges betelepítését lehetővé tevő jugoszláv törvények. Ilyenek voltak a II. ún. Titói Jugoszlávia idején is. Az 1946.-os évi törvény hatályon kívül helyezte a korábbi, háború előtti jogszabályokat, továbbá szavai szerint „az ellenséges okkupáció” alatt meghozott törvényeket (1941-1944), ezzel együtt az osztrák és magyar törvényeket, kivéve, ha az ország adott jogviszonyra nézve nem hozott hatályos törvényt, és feltéve, hogy ezek a háború előtti jogszabályok nem ellenkeztek az új – időközben

---

rendkívüli perorvoslatokról (felülvizsgálati eljárás, törvényességi óvás, perújítás), 382-428. paragrafusok. Uo. 951-1023. *Bosznia és Hercegovinára* nézve: KAMHI, Samuel: *Građanski sudski postupak (Polgári bírósági peres eljárás)*. Sarajevo, Veselin Masleša, 1957. Újabbban, a *Boszniai Szerb Köztársaságra* nézve: STANKOVIĆ, Gordana – RAČIĆ, Ranka: *Parnično procesno pravo*. Banja Luka, 2010. 467-481. Rendkívüli perorvoslatok: perújrafelvétel és a per újratárgyalása.; RAČIĆ, Ranka: *Vanparnično procesno pravo (Peren kívüli eljárás)*. Pravni fakultet Istočno Sarajevo (Kelet Szarajevói Jogtudományi Kar) – Pravni fakultet Banja Luka (Banya- Luka-i Jogtudományi Kar), 2013. *Macedóniára* (Észak-Macedónia) nézve: JANEVSZKI Arszen – ZOROSZKA-KAMILOVSZKA, Tatjana: *Gragyanszko procesno pravo, knjiga prva, Parnično pravo (Polgári perrendtartás)*. Skopje, 2009, 467. Felülvizsgálati eljárás, mint rendkívüli perorvoslat.

a volt jugoszláv tagországok (1999-2006 közötti) önrendelkezése alapján megszűnt – ország közrendjével.

Egyébként az eljárásjog alapintézményei, elvei és a részletszabályok szerint a volt I. és II. Jugoszlávia polgári eljárásjogára nézve rendkívüli hatást gyakorolt a Klein-féle osztrák ZPO. Ez érthető, hiszen a volt Jugoszlávia Trianon utáni északi tartományaivá váló országrészek (Szlovénia, Horvátország, a Vajdaság) az osztrák-magyar Monarchia szerves részei voltak és ezzel együtt az eljárásjogi jogintézményekre az osztrák és magyar törvények jelentős hatást gyakoroltak, azok után is, hogy ezek a volt magyar országrészek más országokba kerültek.

Az 1895 évi osztrák ZPO hatását a szerbiai jogirodalom is kiemeli. A szerb 1853-as, majd az 1860. évi eljárásjogi szabályok a korábbi osztrák eljárásjogi szabályaihoz igazodtak. Tendenciálisan a bírósági pervezetés elvét követték. Ez utóbbi különösen kifejezésre jutott az 1929. évi, immáron Királyi Jugoszláviában meghozott első polgári eljárásjogi törvényben. Az ún. második Jugoszláviában a polgári perrendtartás szövetségi szinten szabályozott (1956., 1976.). Szerbia, önállósulása után meghozza saját Polgári eljárásjogi törvényét, 2004-ben, melynek módosítására 2011-ben került sor. Ezeknek az eljárásjogi törvényeknek az ihletője az osztrák Klein féle Pp. volt, azaz ez gyakorolt szembevető hatást. Ezeknek az eljárásjogi törvényeknek közös jellemzője, hogy a Legfelsőbb Bíróságokhoz egyedi törvényességi óvás, vagy perújrafelvétel útján lehetett fordulni, de a legfelsőbb bíróságok kibővített üléseken konkrét jogesettől független általános érvényű bírói állásfoglalásokat fogadhattak el jogegységi célzattal.